

OBSAH

9 CESTY K LESU

- 11 Získáváme pozemek
- 13 Lesu péče netřeba!
- 15 Od lesa k zalesňování
- 18 Podstatný je cíl!
- 19 Záležitost nanejvýš citlivá: půda
- 29 Stromy pro můj les
- 46 Hospodařit po vzoru přírody?

60 A TEŽ SI PLIVNEM DO DLANÍ ANEB TROCHA PRAXE

- 62 Síje a výsadba
- 76 Péče o porost
- 83 Výběr
- 128 Těžba zralých kmenů
- 137 Přeměna smrkových lesů

142 LES V NEBEZPEČÍ

- 144 Rušivá palba
- 163 Vandalové a zloději dřeva
- 167 Když poráží vichřice
- 174 K sežrání
- 185 Změna klimatu
- 204 Umírání lesů – kampak se nám podělo?

208 LES, KDE SE NEKÁCÍ

- 210 Směr: přirozený les
- 218 Kraj lesa – nic než kulisa
- 225 Lesnictví rovná se těžba dřeva?
- 245 Když padají větve
- 248 Příliš jednostranné?

- 252 Rejstřík
- 256 Původ obrázků

ÚVODEM

Les je symbolem trvalé udržitelnosti a zodpovědnosti za příští generace. Užíváme jej mnoha způsoby a chceme jej předat v takovém stavu, aby z něj měly radost i naše děti a vnoučata. Souvislosti se projeví zvláště zřetelně, jestliže sami nějaký kousek lesa máte. První vlastní parcela – to je to, oč v této knize běží. Nebylo by krásné ležet pod buky či duby a hledět vzhůru do zelené klenby, která patří jenom vám? Nebo si společně s rodinou pořídit vlastní pali-
vové dřevo, které dá v zimě v kachlových kamnech znovu vzplanout letnímu žáru? Když se v lese hospodaří jemně a ekologicky, pak je to krásný příklad harmonie přírody a člověka.

Takový sen o vlastním lese nemusí zůstat pouhým snem – dopřejte mu, aby se stal skutečností! Obhospodařování není vůbec tak těžké, jak se zpočátku může zdát. Není náhodou, že rodiny sedláků dříve pečovaly i o kus lesa, aniž by byly musely studovat lesnictví. Právě tyto „selské“ lesy jsou nezdárka ve zvláště přirozeném stavu, a navíc hospodářsky velice úspěšné. Co k tomu především potřebujeme, je zdravý rozum a láska ke stromům. Jakmile vyvinete cit pro to, co těmto zeleným obrům prospívá, tak už vlastně není co zkazit. Jeden známý, ekologicky hospodařící soukromý majitel lesa z Bavorska, dával k lepšímu následující anekdotu: Jeho otec si ho zavolal, aby s ním pohovořil o budoucnosti rodinného lesního podniku. Nejstarší syn měl jednoho dne tyto aktivity převzít, avšak ještě předtím bylo na pořadu dne důrazné varování: „Tak poslouchej, hochu,“ pravil otec s vážnou tváří, „jestli budeš studovat lesnictví, tak tě vydědím.“

To zní jako tvrdá kritika konvenčního lesního hospodářství, které už ani mě ničím nevábí. Velké stroje, plantáže jehličnatých stromů v řadách, jako když střelí, mýcení, zkrátka cosi jako „hromadný chov stromů“, který se velice podobá masovému odchovu zvířat – nic z toho nepřináší klid vám ani přírodě. Jemné postupy, přizpůsobené pomalému rytmu stromů, se oproti tomu vyplatí hned několikrát násobně: Les je zdravější a výkonnější, produkuje více dřeva, které je navíc lepší, nabízí domov nesčetným živočišným i rostlinným druhům, a především: Člověk z toho má mnohem větší radost!

Já sám vás mohu jen povzbudit, abyste se porozhlédli po své první vlastní lesní parcele – děláte to pro sebe a pro příští generace.

Na jaře 2018

Peter Wohlleben

A photograph of a forest in autumn. The scene is filled with tall, slender trees whose leaves have turned a vibrant yellow and orange. The ground is covered in fallen leaves and some green grass. The lighting is soft, suggesting a slightly overcast day. The overall mood is peaceful and serene.

CESTY K LESU

Přírodě vzdálený, avšak stabilní a s bujným přirozeným zmlazením: Z toho by ještě mohlo něco být.

Pouze jehličnany, velké mezery v důsledku větrných polomů, tráva namísto mladých stromků: ruce pryč!

ZÍSKÁVÁME POZEMEK

K tomu, abychom mohli les obhospodářovat, musíme nejdřív nějaký mít. Než se budeme zabývat kritérii výběru, podíváme se, kde nám les nabídnou. Ze všeho nejdřív nás možná napadnou běžné internetové platformy. Tam lze nalézt, co hledáte, nicméně jen tehdy, pokud dosavadní majitelé nemají žádné sousedy či známé, kteří by chtěli jejich parcelu koupit – v takových případech se zpravidla jedná rychle a bez zbytečných průtahů. Už proto má spíše smysl informovat se u svazů vlastníků lesa¹, starostů malých venkovských obcí či lesních správ. Tam díky dlouholetým kontaktům vědí, kdo asi tak pomýšlí na to, že dá svému lesu sbohem. Avšak – jaký les a jak veliký? Co se týče zásobování palivovým dřevem, pak zcela postačí jeden hektar (10 000 čtverečních metrů). Jestli vám však les má průběžně vynášet, pak platí: čím větší, tím líp – větší množství dřeva se snáz odbyde. A v případě, že se sami chystáte i organizovat lov, pak to v Německu v závislosti na konkrétní spolkové zemi musí být nejméně 75 hektarů.²

Cílovou velikost jste stanovili, takže teď je na řadě kvalita a k ní samozřejmě patří poloha. Čím blíž k vašemu bydlišti, tím lépe, ani v lese totiž není kontroly nikdy dost.

Dalším důležitým bodem je přístupnost, to znamená: Vedou k vašemu vytouženému pozemku vůbec nějaké cesty? Nač je nám sebekrásnější dřevo, když je nelze odvézt.

1 Nejvýznamnějším sdružením vlastníků lesů v České republice je Sdružení vlastníků obecních a soukromých lesů v ČR (SVOL). Více informací o jeho činnosti lze najít na www.svol.cz.

2 Minimální velikost honitby, nejde-li o obor, je v České republice zákonem stanovena na 500 ha. Lesní majetky o této rozloze (ovšem i o rozloze 75 ha) se však nabízí k prodeji jen ojediněle a je o ně zpravidla značný zájem.

Cesta musí být navíc vhodná i pro vaše technické vybavení (traktor s vlekem, nebo jen osobní vozidlo?). Nejprůhodnější jsou zpevněné lesní cesty, po nichž můžete po celý rok jezdit běžným automobilem. Právě při koupi v létě se snadno přehlédne, že krásná hliněná cesta, která je teď tak nádherně sjízdná, se v zimě po několikátýdenních deštích může proměnit v bahnisko.

Vzdálenost i cesty vyhovují? Na řadě jsou tudíž hlavní aktéři: stromy. Jsou tam vůbec nějaké? Parcely se někdy prodávají po vyměcení či polomech a bývají pak pochopitelně obzvlášť levné. Pak se ovšem i s rychle rostoucími druhy stromů, jako je třeba bříza, prvního vytěženého dřeva dočkáme nejdříve za dvacet let.

Jestliže stromy nechybí, pak platí: čím tlustší, tím cennější. To je důležité zvlášť tehdy, chcete-li, aby vám les už brzy vydělal peníze. Jehličnany jsou nestabilní a i laik je může snadno zpeněžit, u listnatých stromů je tomu naopak: Jsou stabilní, za vichřice tudíž hned tak nepadnou a kůrovec na ně sotva zaútočí.³ Odbyt kvalitních buků a dubů je ovšem poněkud náročnější, každopádně se ale vyplatí, a hlavně: Tyto druhy odpovídají přirozené vegetaci. Střední Evropa bývala až na několik málo procent územím čistě listnatých pralesů. Dominovaly bukové porosty, které tu a tam doplňovaly duby a jiné listnaté dřeviny. Chcete-li hospodařit ekologicky, pak by se měl les co možná nejlíc blížit přírodě. To prospěje nejen životnímu prostředí, nýbrž i vaší peněženke, jak ještě uvidíte na

3 Ani listnaté stromy nejsou však samozřejmě naprosto imunní vůči biotickým škůdcům, zejména houbám a hmyzu, kteří mnohdy působí společně (např. tzv. grafioza jilmu).

dalších stránkách této knihy. Pokud váš nově získaný pozemek už hostí právě tyto druhy stromů, má to i další výhody, smrk a borovice totiž tváří v tvář klimatickým změnám nemají do budoucna nikterak valné vyhlídky. Představu, že zachováme něco pro příští generace, se prostřednictvím jehličnatých porostů nejspíš uskutečnit nepodaří.

Existují však postupy prořezávky a výsadby, jejichž prostřednictvím budete moci podobné lesy proměnit v ekologicky hodnotné a stabilní porosty (o tom později více). Pokud vám jde o víc než jen o vlastní dřevo na zátup, jsou listnaté stromy beztak lepší volbou. Tady můžete klidně mít i tenčí

kmeny – ty pak lze v pokáceném stavu snáz přepravovat a dále zpracovávat.

Rozhodujícím faktorem pro stromy je voda – čím je jí víc, tím lépe rostou (výjimkou jsou samozřejmě bažiny). Lesy v suchém Braniborsku docilují menších výnosů než v deštivém Schwarzwaldu, takže jsou i cenově dostupnější. Na horských svazích hraje důležitou roli poloha: Jižní straně se v létě víc zahřívají a rychleji vyschnou. Roste tu podstatně skrovnější množství dřeva (zčásti méně než padesát procent) než na severní straně téže hory. Podobné rozdíly jsou i mezi lokalitami vysoko nahoře a dole v údolí: Čím níž se dostaneme, tím je půda plodnější. Po celá tisíciletí splachoval déšť zeminu po svazích dolů, a tak vytvořil ideální podmínky pro les.

A ještě jeden, poslední aspekt: Váš budoucí les by se vám měl líbit. Vedle práce jsou přece i přestávky, kdy si spolu se svou rodinou budete chtít odpočinout v hezkém prostředí. Nenašla by se malá paseka na piknik? Protéká v blízkosti i lesní potůček? Můžete tam, jestliže nebydlíte příliš daleko, trávit volný čas, kdykoli se vám zachce? Pociť štěstí je dalším zúročením kupní ceny, který ovšem na peníze přepočítat nelze.

Ideální místo pro piknik na břehu potoka: Vlastní kousek lesa by měl přinášet i pocit štěstí.

LESU PÉČE NETŘEBA!

Ze všeho nejdřív bych rád skoncoval s jedním velmi rozšířeným nedorozuměním: Lesní hospodářství není ochranou přírody. Les se po celé miliony let dokázal zachovat sám.

Pečující ruky hajného či majitele lesa k tomu netřeba. Zprávy z dřevařských a lesnických kruhů se nám sice snaží namluvit, že les je chřadnoucí pacient, který se může uzdravit jen díky obhospodařování, výsadbě,

Les zůstane zachován i bez lesníků.

péči a těžbě, avšak to je vyložená hloupost. Kdo se stará o tropický deštný prales či nekončné dálky sibiřské tajgy? Celé stamiliony let to příroda dělá nejlépe úplně sama a my jí při tom můžeme jen v úžasu přihlížet. I kdybychom nakrásně chtěli, nemůžeme docílit žádných zlepšení, neboť lesu coby nesmírně komplexnímu ekosystému věda dosud ani náznakem neporozuměla. Podporovat les jeho obhospodařováním je zhruba totéž, jako kdyby laik chtěl zpreciznit komplexní mechanický hodinový stroj dobudováním několika ozubených koleček.

Měli bychom tedy být upřímní a spatřovat v odstraňování stromů rušivý zásah. Naše cíle při ošetřování porostů jsou úplně jiné než ty, jimiž se řídí příroda. Tam, kde chce nechat stromy zestárnout, hodláme my těžít dřevo, sice co možná nejšetrněji, ale přece jen těžít, což má nakonec za důsledek úmrtí dotyčného stromu. To se mi zdá legitimní za předpokladu, že se péče o les cestou k těžbě děje s patřičnými ohledy.

Snad tu pomůže srovnání s chovem zvířat odpovídajícím danému druhu: Jestliže budou buky, duby či smrky moct žít ve shodě se svou biologii a my budeme zasahovat jen v případech nejzazší nutnosti, pak si přijde na své jak les, tak jeho majitel.

Na to, abychom mohli posoudit smysl lesnických opatření, existuje jednoduchá zásada: Čím více se naše konání vzdálí přírodě, tím nižší bude zisk. S tímto principem se budeme v příštích kapitolách opakovaně setkávat.